

## موانع حضور اجتماعی زن

مریم بناری مهر<sup>۱</sup>

### چکیده

خداوند انسان را به‌طور ذاتی فردی اجتماعی و دارای هویت جمعی آفریده است و انسان‌ها که شامل دو گروه جنسی زن و مرد بوده. جامعه‌ای که این دو گروه در آن زندگی می‌کردند برای رشد، شکوفایی و پیشبرد اهداف خود علاوه بر نیروی مردان به نیروی عظیم دیگری نیازمند بوده است و زنان یکی از نیروهای کلان برای تحقق اهداف آن جامعه بوده‌اند. با وجود این نقش به سزای زنان، در اجتماع با موانعی مواجه بودند که آنان را برای رسیدن به اهداف و تأثیر مطلوب ناکام گذاشته است. پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی و با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای با هدف ارائه موانع حضور اجتماعی زن انجام گرفت و در پایان به این موارد رسیده است: فرهنگ و باورهای عمومی، عدم اعتماد به نفس و خودباوری، عدم تخصص و سواد، عدم همراهی و همبازی شوهر در اداره منزل، بی‌اعتمادی و بدگمانی شوهر به همسر، مرد سالاری، بهره جویی ابزاری از زنان

**کلید واژه:** حضور اجتماعی، تجدید خودباوری، فرهنگ عمومی، مردسالاری، بدگمانی

---

<sup>۱</sup> سطح ۲، مدرسه علمیه امام صادق علیه السلام،

## مقدمه

در یک جامعه نیمی از جمعیت آن را زنان تشکیل می‌دهند که زنان علاوه بر نقش مهم مادری و همسری در نقش‌های دیگر جامعه هم به خوبی می‌توانند تأثیرگذار باشند. در جامعه نقش‌های مختلفی وجود دارد. از جمله این نقش‌ها می‌توان به حضور در اجتماع اشاره کرد که زنان هم مثل مردان با حضور در اجتماع می‌توانند نقش بسیار مهمی داشته باشند و ایفای نقش کنند و در توسعه و آبادانی آن جامعه مؤثر باشند. در هر جامعه‌ای که به توسعه اهمیت می‌دهد بهبود وضعیت زنان یکی از ارکان اصلی آن کشور به شمار می‌رود به عبارتی عدم توجه به شرایط زنان امکان دستیابی به توسعه را برای آن کشور از بین می‌برد یا خیلی به کندی پیش می‌برد با وجود این که هزینه‌های زیادی برای حمایت زنان در مجلات، نشریه‌ها، تلویزیون و غیره می‌کنند اما امروزه علی‌رغم پیشرفت‌های بسیار مهم در زمینه تحصیلات و مشارکت اجتماعی زنان در کشور، کماکان شاهد عدم حضور متناسب زنان با توجه به شایستگی آن‌ها در جامعه هستیم. که این عدم حضور به خاطر موانعی است که پیش روی آن‌ها وجود دارد که آن‌ها را از حضور در اجتماع منع می‌کند. که در مقاله (موانع مشارکت زنان در فرایند توسعه اجتماع با قلم خانم‌ها منصوره اعظم آزاده و مرضیه مشتاقیان این موضوع را بررسی کردند و به این اطلاعات رسیدن. با وجود این که زنان از عاملان مهم توسعه کشور محسوب می‌شوند و تأثیر چشمگیری در پیشرفت کشور دارند اما زنان ایرانی به ویژه در حوزه اقتصادی و تصمیم‌گیری‌های سیاسی بسیار اندک است و این مسئله به وجود می‌آید که چه عواملی و موانعی باعث شده با برابری جنسیتی صورت بگیرد چه در سطح پایین چه در سطح بالا این مقاله در نظر دارد با استناد به یافته‌ها و تحقیقات و آمار رسمی که موجود است به بررسی جامعه‌پذیری جنسیتی محیط‌هایی جنسیتی دشواری تحرک زنان و محدودیت در فرصت‌های اجتماعی را به مورد بررسی قرار می‌دهد (موانع راهبرد ها آسیب‌های مشارکت اجتماعی زنان. سید حسن اسحاقی نیز به این موضوع پرداخته که جامعه برای فعالیت در زمینه‌های فرهنگی اجتماعی و

اقتصادی نیازمند به نیروی انسانی است که زنان هم جزء همین نیروها هستند و زنان هم مثل افراد جامعه می‌خواهند از حق انسانی خود یعنی مشارکت در سرنوشت اجتماعی خود استفاده کنند ولی با این که زنان در همه عرصه‌ها پیشرفت چشمگیری داشته‌اند به خصوص بعد از انقلاب باز هم موانعی بر سر راه آن‌ها قرار دارد که اجازه‌ی مشارکت کامل به آن‌ها را نمی‌دهد. این مقاله درصدد آن است که موانع حضور اجتماعی زن را بررسی نماید و پس از بررسی آن به این موارد دست یافته است: فرهنگ و باورهای عمومی، عدم اعتماد به نفس و خودباوری، عدم تخصص و سواد، عدم همراهی و همیاری شوهر در اداره منزل، بی‌اعتمادی و بدگمانی شوهر به همسر، مردسالاری، بهره‌جویی ابزاری از زنان. پژوهش حاضر این عنوان موانع حضور اجتماعی زن را بررسی کرده است و در پاسخ به این موارد رسیده است: فرهنگ و باورهای عمومی، عدم اعتماد بنفوس و خودباوری، عدم تخصص و سواد، عدم همراهی و همیاری شوهر در اداره منزل، بی‌اعتمادی و بدگمانی شوهر به همسر، مردسالاری، بهره‌جویی ابزاری از زنان.

موانع حضور زن در اجتماع در سطوح مختلفی وجود دارد که این موانع در بُعد فردی، خانوادگی و اجتماعی در مقاله حاضر بررسی می‌شود که اولین این موانع فرهنگ و باورهای عمومی است.

## ۱. فرهنگ و باورهای عمومی

اولین موانع حضور اجتماعی زن که می‌توان به آن اشاره کرد، فرهنگ و باورهای عمومی است. فرهنگ یک واژه فارسی است که از دو جزء "فر" و "نگ" به وجود آمده که به معنای بیرون کشیدن، بالا کشیدن است.<sup>۱</sup> کلمه باور به معنی برگزیدن، برتری دادن و گرویدن است.<sup>۲</sup> در معنای اصطلاحی فرهنگ مفاهیم متنوعی وجود دارد که در سیر تاریخی تغییراتی داشته که این

---

<sup>۱</sup> فرهنگ فارسی

<sup>۲</sup> پورداد، فرهنگ ایران باستان، ص ۶۲

مفاهیم شامل ادب، دانش، معرفت، آداب و رسوم یک ملت است.<sup>۱</sup> در جای دیگر افکار عمومی یا باور همگانی به معادل جمعی نظرها، نگرش‌ها و باورها ی بخش قابل توجهی از اعضای جامعه گفته می‌شود. طبق بیانات خامنه‌ای بین علم و تکنولوژی و تبعات آن با فرهنگ تفاوت وجود دارد. این‌ها دو مقوله‌ای جداگانه‌اند اگر چه خود علم هم جزو شاخه‌های فرهنگ است اما فرهنگ به معنای خاص برای یک ملت عبارت از ذهنیات، اندیشه‌ها، ایمان‌ها، باورها و سنت‌ها و آداب و ذخیره‌های فکری و ذهنی است.<sup>۲</sup> بسیاری از باورهای رایج در جامعه هیچ پایه و اساس علمی ندارند و غلط رواج پیدا کرده‌اند مثال اینکه بیان میکنند خفاش توانایی دیدن ندارند. در صورتی که خفاش نه تنها نابینا نیست، بلکه بینایی ضعیفی هم ندارد و مورد دیگری که می‌گویند اینکه زن‌ها خوب کار نمی‌کنند و از هوش کمتری نسبت به مردان برخوردار هستند همین امر باعث می‌شود که از حضور زنان در اجتماع اجتناب شود یا با عدم استقبال صورت بگیرد. هر جامعه و قومیتی دارای رسم و رسوماتی است که از دیرباز وجود داشته و نسل به نسل به آیندگان رسیده است یکی از رسومات همین باورهایی است که خصلت‌ها و صفات پسندیده را مثل شجاعت، سخت‌کوشی را به مردان نسبت داده‌اند و صفات پست و بی‌ارزش مثل بی‌وفایی، کوتاه‌فکری را به زنان نسبت می‌دهند. بطوری که حتی در کتاب‌های ادبیات فارسی که فرهنگ گویای یک ملت است زنان را نماد سستی، ضعف و ترس قلمداد می‌کند و حتی شاعران و نویسندگان هم از گذشته تا به امروز زن را عنصری شکننده و ناپایدار بیان می‌کنند این مسئله تا بدان جا پیشرفت کرده که برداشت منفی و ناصواب از شخصیت زن در روح و ذهن و زبان زنان شاعر و ادیب نیز رخنه کرده‌است و این فرهنگ عمومی ماست که زنان موفق را به مردان تشبیه می‌کنند و مردان با صفات بد را مساوی با زنان تلقی می‌کنند.<sup>۴</sup> بنابراین اولین موانع حضور اجتماعی زن که به آن اشاره شده‌است فرهنگ و باورهای عمومی است

<sup>۱</sup> صاحبی، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، ج ۱، ص ۶۰

<sup>۲</sup> کتبی، افکار عمومی، بی جا

<sup>۳</sup> بیانات خامنه‌ای در دیدار روحانیون تبریز، ۱۳۷۲/۵/۵

<sup>۴</sup> دبیری، امنیت اجتماعی زنان و چالش‌های آن، ص ۳

## ۲. عدم خودباوری و اعتماد به نفس

دومین مورد از موانع حضور زن در اجتماع، عدم خودباوری و اعتماد به نفس است. اعتماد بنفس یکی از ویژگی‌های روانی است که شخص در آن به دلیل تجربه‌های قبلی به توانایی‌ها و استعداد های خود در موفقیت انجام کارها به طور موفقیت آمیز اعتماد و باور دارد. خصوصیت دارا بودن اعتماد به خویشتن نقش حیاتی در توسعه، پیشرفت و موفقیت فرد دارد خودباوری یا اعتماد به نفس به معنای خود اتکایی است<sup>۱</sup> از ویژگی‌های اعتماد به نفس داشتن احساس مثبت به خود، خدا، زندگی و مردم و روابط با آنها است<sup>۲</sup> بهره‌مندی از نشاط روحی و سلامت جسمی و هر شب به مرور برنامه‌های روز خود می‌پردازند و برای رفع عیوب برنامه ریزی دارند<sup>۳</sup> اعتماد به نفس اتکا به نیروها و توانایی‌های خود و بهره‌گیری از این نیروهای خدادادی در مسیر پر پیچ و خم زندگی و مشکلات و سختی‌ها می‌باشد و این که بار خود را خویش به دوش بکشیم نه آن که دست نیاز به سوی دیگران بگشاییم و چشم به دیگران بدوزیم. آیت الله سبحانی در تعریف اعتماد به نفس می‌فرماید اعتماد به نفس این است که انسان به رهبری عقل خود در پرتو قدرت اراده با تصمیم و جزم و قاطعیت کار خود را تعقیب کند و خود را بر انجام آن عمل توانا بشمارد<sup>۴</sup> خودباوری منافاتی با اعتماد به خدا ندارد زیرا انسان با اعتقاد به این که از سرمایه اعتماد به نفس و استقلال شخصیت برخوردار است از تمامی امکانات و استعدادهای خود به طور کامل بهره برداری می‌کند و در عین حال هرگز خود را در میان علل و عوامل مادی محصور نمی‌سازد بلکه به خداوندی که تدبیر کلیه امور در دست قدرت بی انتهای اوست و در هیچ کاری نیاز به دیگران ندارد تکیه می‌کند شهید مطهری در این باره می‌فرماید: اعتماد به نفس در مقابل

<sup>۱</sup> معین، فرهنگ معین، ج ۳، ص ۳۰۲

<sup>۲</sup> نینوایی، اعتماد بنفس یا راه خوشبختی، ص ۲۴

<sup>۳</sup> حوزه علمیه قم، آثار و راههای اعتماد بنفس، ص ۵

<sup>۴</sup> سبحانی، رمز پیروزی مردان بزرگ، ص ۱۰۹

برخورد می کنند<sup>۱</sup> رهبرانقلاب در این مورد اظهارک ردند: من با کسانی که به عنوان به کارگیری زن، منشی زن استخدام می کنند مخالفم. خوب زنان دردستگاه های مختلف این همه کارهای خوب دارند انجام می دهد و مدیریت های خیلی خوب انجام می دهند. اولی با وجود نظر های مثبت بزرگان دین درمورد زن بازهم عده ای فقط از زنان سو استفاده میکنند همین امر سبب شده که زنان دیگر رغبتی برای فعالیت های اجتماعی و شرکت در اجتماع را نداشته باشند پس هفتمین مانع از موانع حضور اجتماعی زن بهره جویی ابزاری است.

## نتیجه گیری

---

<sup>۱</sup> سایت قدس ، هشدار کارشناسان درباره گسترش استفاده ابزاری زنان در تبلیغات  
<sup>۲</sup> دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای، عرصه های حضور اجتماعی زن، ص ۵۵

زنان قدرت و توانایی هایی دارند که می توان از آن ها برای باروری و پویایی جامعه استفاده کرد ولی اگر جامعه بستر لازم را برای استفاده از آن ها مهیا نکند نیمی از نیروی بالقوه ی خود را از دست خواهد داد و این نیرو در جهت نادرست از آن استفاده می شود با این که اسلام بر فعالیت اجتماعی زنان تأکید داشته اما باز هم موانعی وجود دارد که تأثیر فراوانی بر حضور زنان در جامعه داشته . پژوهش حاضر موانع حضور اجتماعی زن را بررسی کرده است و در پایان به این موارد رسیده است .

۱\_فرهنگ و باور های عمومی

۲\_عدم خودباوری و اعتماد بنفس

۳\_عدم تخصص و سواد

۴\_عدم همراهی و همیاری شوهر در اداره منزل

۵\_بی اعتمادی و بدگمانی شوهر به همسر

۶\_مردسالاری

۷\_بهره جویی ابزاری از زنان

منابع

✽قرآن کریم

(۱) پور داوود ، ابراهیم ، فرهنگ ایران باستان ، اساطیر ، تهران ، ۲ ، ۱۳۸۶.ش

- ۲) صفایی، سیدحسن، امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، تهران، انتشارات میزان، ۶۰، ۱۴۰۲. ش
- ۳) خمینی، روح الله، ترجمه تحریر الوسیله امام خمینی جلد دوم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵. ش
- ۴) خامنه ای، علی، عرصه های حضور اجتماعی زن، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه ای، تهران، ۱، ۱۳۹۸. ش
- ۵) خوانساری، جمال الدین محمد، شرح غرر الحکم و درر الکلم، موسسه چاپ و انتشارات، تهران، ۷، ۱۳۶۰. ش
- ۶) دبیری، سیده مرجان، بررسی امنیت اجتماعی زنان و چالش های آن، تهران، دومین کنگره ملی زنان موفق ایران
- ۷) روزنامه همشهری، عدم سواد، ۱۳۸۳، شماره ۳۵۶۷
- ۸) سبحانی، جعفر، رمز پیروزی مردان بزرگ، نسل جوان، قم، ۶، ۱۳۹۴. ش
- ۹) صاحبی، محمد جواد، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱، ۱۳۸۴. ش
- ۱۰) عاملی، شیخ حر، وسائل الشیعه، قم، آل البيت، ۳۰، ۱۴۱۴. ق
- ۱۱) عمید، حسن، فرهنگ عمید، امیرکبیر، تهران، ۶، ۱۳۷۵. ش
- ۱۲) فیض کاشانی، ملا محسن، المحجّه البیضاء فی تهذیب الاحیاء، جامعه مدرسین قم، چهارم، قم، ۱۳۸۲. ق
- ۱۳) قرشی، سید علی اکبر، تفسیر احسن الحدیث، تهران، بنیاد بعثت، ۳، ۱۳۷۷. ش
- ۱۴) کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، محقق غفاری علی اکبر، آخوندی محمد، تهران، ۸، ۱۳۹۹. ش
- ۱۵) لازار، ژودیت، افکار عمومی، ترجمه کتبی مرتضی، نشرنی، تهران، ۵۰، ۱۴۰۳. ش



- (۱۶) مظاهری، حسین، اخلاق در خانه، اخلاق، قم، ۲، ۱۳۸۹. ه.ش
- (۱۷) مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۱۰، ۱۳۱۵. ه.ق
- (۱۸) بیانات رهبر انقلاب در دیدار عالمان و روحانیون تبریز، ۵/۱۳۷۲. ه.ش
- (۱۹) معین، محمد، فرهنگ معین، دبیر، بهزاد، تهران، ۳، ۱۳۹۰. ه.ش
- (۲۰) مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم، مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، اول، ۱۳۷۷. ه.ش
- (۲۱) مکارم شیرازی، ناصر، ترجمه قرآن، قم، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، ۱۳۷۳. ه.ش
- (۲۳) معصومی، سید مسعود، احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان، قم، بوستان کتاب قم، ۵۰، ۱۳۹۵. ه.ش
- (۲۴) مطهری، مرتضی، سیره نبوی، انتشارات صدرا، قم، ۶۶، ۱۳۹۳. ه.ش
- (۲۵) مرکز مشاوره ستاره ایرانیان، بدبینی و بدگمانی نسبت به همسر،
- (۲۶) نجفی، محمدحسن، جواهر الکلام فی شرائع السلام، قم، جامعه مدرسین قم، ۱۵، ۱۳۶۲. ه.ق
- (۲۷) نراقی، ملا احمد، معراج السعاده، قم، نشر جمال، ۴، ۱۴۰۰. ه.ش
- (۲۸) نعمتی قزوینی، معصومه، زنان و گفتمان مرد سالاری در ادبیات داستانی "مورد کاوی داستان های محمدحسین هیکل"، فصل نامه زن در فرهنگ و هنر، دوره ۹، شماره ۴، ۱۳۹۶. ه.ش
- (۲۹) نینوایی، ژیلا، اعتماد بنفس یا راه خوشبختی، ندای فرهنگ، تهران، ۲، ۱۳۷۵. ه.ش
- (۳۰) الخلیل، سمیر، (۲۰۱۴م)، دلیل مصطلحات الدارسات الثقافیه والنقد الثقافی، بیروت، دار کتاب علمیه
- (۳۱) لیرنر، غیردا، (۱۹۸۶م) نشاه النظام الابوی، ترجمه اسامه اسبر، بیروت، المنطقه العربیه للترجمه

